

ESIPUHE

Eriyttäminen on opetuksen lähestymistapa, joka huomioi jokaisen oppilaan yksilöllisyyden ja erityistarpeet. Sen avulla pyritään mahdollistamaan oppiminen ja takaamaan onnistumisen kokemukset kaikille. Kirjan kannen klassisessa esimerkissä eri eläinten tavoitteena on kiivetä samaan puuhun. Se mikä yhdelle onnistuu luonnostaan, on todellisuudessa toisille mahdotonta. Jotta erilaiset oppijat saavuttaisivat saman tavoitteen, tarvitaan erilaisia apukeinoja. Uuden asian opettelu esimerkiksi lukemalla on useimmille oppilaille helppoa ja vaivatonta, mutta luki- tai keskittymisvaikeuksien vuoksi se voi olla joillekin oppilaille varsin haasteellista ja edellyttää eriyttämistä. Eriyttäminen auttaa jokaista oppilasta kiipeämään tiedon puuhun. Olemme työssämme erityisopettajina kaivanneet kirjaa, joka kokoaisi eriyttämisen käytäntöjä ja teorioita yhteen – yhtä teosta, jonka voisi osoittaa erityistä tukea tarvitsevan oppilaan opetuksen kanssa painiskelevalle opettajalle virikkeeksi työnsä kehittämiseen. Tämä kirja on tarkoitettu ennen kaikkea käytännön apuvälineeksi opettajan työhön.

Eriyistä tukea tarvitsevien oppilaiden määrän kasvu yleisopetuksessa sekä maahanmuutto ovat selvästi lisänneet erilaisuutta koulussa. Opetusluokat ovat nykyisin hyvin heterogeenisiä, ja opettajat joutuvat työssään kohtaamaan monenlaisia oppilaita. Tilanteeseen tarjotaan yleensä ratkaisuksi eriyttämistä, mutta monet opettajat kokevat, ettei heillä ole sen toteuttamiseen riittävästi resursseja, tietoa tai osaamista. Opettajat joutuvat kuitenkin päivittäin pohtimaan, millä tavalla kukin oppilas pääsee oppimisessaan parhaiten eteenpäin.

Mielestämme eriyttävä opetus on tehokkainta silloin, kun sitä toteutetaan systemaattisesti. Koskaan ei ole liian myöhäistä tai aikaista aloittaa uuden oppimista. Opettaja voi luoda luokkaansa toimintakulttuurin, joka sallii ja normalisoi erilaiset ratkaisut. Ihanteellisessa eriyttämisessä työskentely koulussa on joustavaa eikä kaikkien tarvitse aina tehdä samoja asioita täsmälleen samalla tavalla. Lisäksi haluamme painottaa, että eriyttämistä, kuten muutakin opetus- ja kasvatustyötä, tehdään tiiviissä yhteistyössä kotien kanssa. Huolen herätessä opettajien tulisi aina ensin olla yhteydessä oppilaan huoltajiin. Heillä on oppilaasta paljon arvokasta tietoa, jota voidaan hyödyntää opetuksen tukitoimia suunniteltaessa. Tehokkainta ja toimivinta on sopia erilaisista eriyttämistavoista ja ratkaisuista yhteistyössä oppilaan ja hänen huoltajiensa kanssa. Näin kaikki osapuolet sitoutuvat tukitoimiin paremmin ja erityisesti huoltajat pystyvät huomioimaan ne myös kotona.

Onnistu eriyttämisessä -kirja on jaettu kolmeen osaan. Osa I tarkastelee eriyttämisen teoreettista taustaa ja viitekehystä sekä pyrkii tarjoamaan uusia näkökulmia eriyttämisen yleisimpiin haasteisiin. Lisäksi osassa I esitellään kuvitteelliset esimerkkioppilaat, joiden koulunkäynnin pulmiin pyritään tarjoamaan käytännön ratkaisuja myöhemmin kirjassa. Osassa II eriyttämistä lähestytään luomamme Viiden O:n mallin kautta. Malli kattaa mielestämme keskeisimmät opetuksen osa-alueet, joissa eriyttämistä tulisi toteuttaa. Osassa III eriyttämistä käsitellään esimerkinomaisesti äidinkielen, matematiikassa ja englannissa. Kyseiset oppiaineet ovat valikoituneet mukaan siksi, että ne toimivat välineaineina muiden aineiden oppimiseen. Äidinkieltä tarvitaan kaikissa lukuaineissa, matematiikka luo pohjan kaikille matemaattisille aineille ja vieraiden kielten, etenkin englannin, osaamisen merkitys korostuu myöhemmissä opinnoissa. Osan III luvut eivät kuitenkaan yksinään tarjoa riittävän kattavaa kuvaa opetuksen eriyttämisestä kyseisissä oppiaineissa. Kirja etenee eriyttämisen osalta kumulatiivisesti, ja oppiainekohtaisissa luvuissa oletuksena on, että lukija on perehtynyt kokonaisuudessaan myös kirjan osaan II, jossa on näihin oppiaineisiin soveltuvia eriyttämisen vinkkejä. Vaikka kirja on tietoisesti vahvasti kiinni

itse opetustyössä ja koulujen arjessa, se pohjaa tutkittuun tietoon. Lähteenä käytetty kirjallisuus on listattu kirjan lopussa. Kirjan liitteisiin on koottu erilaisia käytännön työkaluja ja lomakkeita eriyttämisen tueksi. Osa liitteistä on saatavilla sähköisenä osoitteesta www.ps-kustannus.fi/onnistueriyttamissaliitteet.

Käytämme kirjassa selkeyden vuoksi termejä *heikko* ja *lahjakas* oppilas, vaikka tiedostamme tällaisen jaottelun ongelmallisuuden ja yksinkertaistuksen. Heikoilla oppilailla viittaamme oppilaisiin, joilla on vaikeuksia koulussa ja jotka ilman tarvittavia tukikeinoja syystä tai toisesta alisuoriutuvat. Lahjakkailta oppilailla puolestaan tarkoitamme oppilaita, joiden koulumestys on selvästi keskitasoa parempaa. Olemme omassa työssämme havainneet, miten kauaskantoisia seurauksia yksilöllisen tuen puuttumisella voi olla. Kirjassa esitetyt keinot palvelevat eriyttämistä kolmiportaisen tuen kaikilla tasoilla, vaikka erityisen tuen yhteydessä ei usein enää käytännössä puhuta eriyttämisestä vaan täysin yksilöllisistä opetusjärjestelyistä. Keskitymme tässä kirjassa pääosin heikoimpien oppilaiden tukemiseen eli niin sanottuun alaspäin eriyttämiseen unohtamatta kuitenkin lahjakkaita oppilaita ja ylöspäin eriyttämistä. Kirja palvelee monilta osin myös maahanmuuttajaoppilaiden parissa työskenteleviä, sillä kielitaidon haasteiden vuoksi maahanmuuttajaoppilaat tarvitsevat yleensä opintojensa alussa voimakasta eriyttämistä.

Ajatus tähän kirjaan on lähtenyt kypsyymään jo pikkuhiljaa opintojemme aikana. Meidän kirjoittajien väliset keskustelut koulun arjessa antoivat projektille viimeisen sysäyksen. Olemme koonneet kirjaan käytännön vinkkejä eriyttämisestä omien kokemustemme ja havaintojemme pohjalta. Tarkoituksena on jakaa ajatuksia ja käytäntöjä niin ettei jokaisen tarvitsisi työssään keksiä niitä uudelleen. Kirjassa esiteltävät menetelmät ja keinot eivät ole itse keksimiämme, vaan olemme keränneet niitä vuosien varrella omista opinnoistamme, tutkimuksista ja työuraltamme. Kiitos kuuluukin kaikille entisille ja nykyisille kollegoille, opinahjoille ja työpaikoille. Eriyisesti haluamme kiittää Satu Jokista käsikirjoituksemme lukemisesta ja

sen arvokkaasta kommentoimisesta, Jarkko Granqvistia hyvistä huomioista arviointia käsittelevään lukuun sekä Marja-Sisko Kauttoa tiettyjen käytänteiden tarkentamisesta.

Mielestämme eriyttämisen tulisi olla keskeinen osa opettajien opetusfilosofiaa ja koko ajan taustalla opetuksen suunnittelussa ja toteutuksessa. Tiedostamme, että tuskin kukaan opettaja pystyy huomioimaan aivan kaikkia oppilaita parhaalla mahdollisella tavalla joka hetki koulupäivän aikana. Kirjan avulla haluaisimme saada eriyttämisen kuitenkin keskeisesti mukaan opetuskulttuuriin. Toivottavaa olisi, että eriyttäminen nähtäisiin kaikkia oppilaita koskevana ja sen hyödyt saisivat puheissa tilaa ajan puutteen ja työläyden sijaan.

Toivomme, että tämä kirja osaltaan rohkaisee kaikkia opettajia eriyttämään ja auttaa myös onnistumaan siinä!

Jyväskylässä 30.11.2017

Anssi Roiha ja Jerker Polso